

UNIWERSYTET WARMIŃSKO-MAZURSKI W OLSZTYNIE
WYDZIAŁ NAUK EKONOMICZNYCH

STUDIA PODYPLOMOWE
MECHANIZMY FUNKCJONOWANIA STREFY EURO

Projekt realizowany z Narodowym Bankiem Polskim
w ramach programu edukacji ekonomicznej

VI edycja 2014/2015

Katarzyna Cwalina
Europejski Bank Centralny

Praca końcowa wykonana
pod kierunkiem
dr. Bogdana Włodarczyka

Olsztyn 2015

Spis treści		str.
Streszczenie		3
Wstęp		4
1. Europejski Bank Centralny		5
1.1. Geneza Europejskiego Banku Centralnego		5
1.2. Cele i zadania Europejskiego Banku Centralnego, Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Eurosystemu		9
1.3. Struktura Europejskiego Systemu Banków Centralnych		14
2. Funkcjonowanie Europejskiego Banku Centralnego		19
2.1. Niezależność		19
2.2. Przejrzystość		20
2.3. Przewidywalność		22
2.4. Odpowiedzialność		22
3. Udział Europejskiego Banku Centralnego w procesie integracji europejskiej		23
4. Podsumowanie		25
Bibliografia		26

Streszczenie

Od momentu powstania Europejski Bank Centralny EBC zajmuje się systemem bankowości centralnej strefy euro - największej po Stanach Zjednoczonych gospodarki na świecie, a konkretnie - polityką pieniężną krajów, należących do unii walutowej. Skuteczność działalności EBC w realizacji wszystkich powierzonych mu zadań determinują takie jego cechy jak: uczciwość, kompetencja, efektywność i przejrzystość.

Opracowanie składa się z pięciu rozdziałów. Podczas pisania pracy wykorzystano różnorodne źródła literaturowe, wykazane w Bibliografii.

W pierwszym podrozdziale rozdziału Europejski Bank Centralny przedstawiono rys historyczny wspomnianej instytucji. Zamieszczono w nim ważne daty i wydarzenia związane z tworzeniem instytucji o znaczeniu międzynarodowym.

Cele i zadania powierzone do realizacji Europejskiego Banku Centralnego są szczegółowo opisane w kolejnym podrozdziale. Jako główny cel wskazuje się utrzymanie stabilizacji cen w strefie euro. Zadania EBC to: prowadzenie wspólnej polityki walutowej, zarządzanie rezerwami walutowymi, wspieranie funkcjonowania systemu płatności, emisja banknotów i monet, nadzór bankowy oraz sprawozdawczość.

W kolejnym podrozdziale omówiono wewnętrzne struktury Europejskiego Systemu Banków Centralnych, z uwzględnieniem Eurosystemu. Przedstawiono poszczególne organy, wchodzące w skład Europejskiego Banku Centralnego – Rada Prezesów, Zarząd i Rada Ogólna, ich skład osobowy oraz kompetencje.

Treści następnego rozdziału poświęcone są zagadnieniom funkcjonowania banku. Obejmuje on podrozdziały z zakresu: niezależności, przejrzystości, przewidywalności i odpowiedzialności.

Przedmiotem rozważań w czwartym rozdziale pracy jest udział Europejskiego Banku Centralnego w procesie integracji europejskiej i możliwości jego współpracy z różnymi instytucjami.

Rozdział Podsumowanie zamieszczono syntetyczną ocenę funkcjonowania wspólnej europejskiej waluty - euro.

Wstęp

Zagadnienie bankowości centralnej należy rozpatrywać w aspekcie historycznym, gdyż istnienie pierwszych banków centralnych sięga kilku wieków wstecz. Ich znaczenie w systemie gospodarczym i finansowym ewoluowało na tle ówczesnych wydarzeń. Niestabilność współczesnego rynku pieniężnego, jak również swobodny przepływ kapitału zmniejszało zaufanie społeczeństwa do waluty podlegającej wymianie. Powyższe czynniki przyczyniły się do powstania banku centralnego jako wiarygodnej instytucji na rynku pieniężnym. Wpływ na powołanie 1 czerwca 1998 r. Europejskiego Banku Centralnego EBC miała również silna determinacja wybitnych polityków oraz nieodzowne wsparcie całego społeczeństwa. Europejski Bank Centralny to jedna z ważniejszych instytucji finansowych na świecie, która przejęła działalność narodowych banków centralnych Eurosystemu w zakresie kreowania polityki pieniężnej Wspólnoty. Odpowiadają one za bezpieczeństwo rynków pieniężnych. Ich odpowiedzialność za stabilność finansową systematycznie wzrasta, a na szczeblu państwowym dostosowują swoje strategie działania do aktualnych warunków gospodarczych (*Mechanizmy...* 2014, s. 72-82).

Utworzenie banku jest jednocześnie ważnym etapem na drodze integracji europejskiej, gdyż dotyczy współpracy na poziomie ponadnarodowym – interesy europejskie są stawiane ponad interesy każdego z krajów. Bank jest równorzędnym partnerem Systemu Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych, mającym duży wpływ na rozwój światowej gospodarki. Kryzys finansowy sprzed kilku ostatnich lat ujawnił działania banku jako niewystarczające. Skuteczność banku polega przecież na możliwościach niwelowania sytuacji kryzysowych oraz ograniczania ich negatywnych następstw. Na współczesnym rynku bankowym funkcje banku centralnego rozpatrywane są w następujących płaszczyznach: - regulowania podaży euro na rynku bankowym, - modyfikowania krótkoterminowych stóp procentowych, - wprowadzenia papierów wartościowych na rynek pieniężny. Do głównych zadań należy utrzymanie stabilności cen, realizowanie polityki walutowej, wprowadzenie polityki emisyjnej w odniesieniu do euro, prowadzenie operacji dewizowych, sprawna organizacja i działalność systemu rozliczeń pieniężnych i płatności. (*Od kryzysu...* 2011, s. 67-76).

W niniejszym opracowaniu podjęto próbę syntetycznego przedstawienia etapów tworzenia Europejskiego Banku Centralnego, jego struktury organizacyjnej oraz realizowanych zadań. Jednocześnie, prezentując formy współpracy z różnymi instytucjami, wskazano na duże znaczenie banku w procesie integracji europejskiej.

1. Europejski Bank Centralny

1.1. Geneza Europejskiego Banku Centralnego

Stabilizacja stosunków walutowych determinuje harmonijną współpracę gospodarczą i ekonomiczno-społeczną państw europejskich. Od połowy XIX w. do I wojny światowej funkcjonowała Łacińska Unia Monetarna, oparta na bimetalizmie: srebro i złoto. W okresie międzywojennym nie istniał stabilny system walutowy. Dopiero pod koniec II wojny światowej 22 lipca 1944 r. w Bretton Woods podpisano traktat powołujący do życia Międzynarodowy Fundusz Walutowy i nowy system walutowy. W systemie tym obowiązywała zasada wymienialności walut krajów członkowskich; parytet waluty danego kraju był ustalany w stosunku do dolara amerykańskiego i do złota. Powojenny rozkwit gospodarki krajów europejskich, wspomaganych przez Stany Zjednoczone w ramach Planu Marshalla, wymusił stworzenie 11 września 1950 r. Europejskiej Unii Płatniczej (EUP). Osiągnięty postęp w zakresie rezerw dewizowych spowodował, że EUP stała się zbędna i 27 grudnia 1958 r. zakończyła działalność. Na podstawie podpisanego 25 marca 1957 r. Traktatu Rzymskiego utworzono Europejską Wspólnotę Gospodarczą EWG (funkcjonowanie rozpoczęła 1 stycznia 1958 r.). Państwa członkowskie EWG prowadziły swoją politykę w zakresie kursów dewizowych. Towarzyszyło temu utworzenie Komitetu Walutowego. Kolejną porozumieniem europejskim był Europejski Układ Walutowy, podpisany 27 grudnia 1958 r. przez 16 krajów; zastąpił on Europejską Unię Płatniczą. Ścisłą współpracę walutową w ramach Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG) sankcjonowano utworzeniem 8 maja 1964 r. Komitetu Prezesów Banków Centralnych. Następnym etapem działalności walutowej EWG uwzględniał utworzenie do końca lat 70-tych wspólnego europejskiego obszaru gospodarczego oraz swobodny przepływ towarów, usług i kapitału.

Rada Ministrów EWG 22 marca 1971 r. w Hamburgu zatwierdziła Raport Wenera (premiera Luksemburga). Raport ten uwzględniał ograniczenie wahań kursu walut krajów EWG, swobodny przepływ kapitałów, zakładał wspólne kierunki działania w ramach polityki budżetowej i utworzenie wspólnej waluty lub wymienialność walut europejskich po stałym kursie, utworzenie Europejskiego Funduszu Współpracy Walutowej. Kryzys walutowy w owym czasie przerwał realizację planu Wenera, który został wykorzystany w końcu lat 80-tych, tworząc plan Delorsa. W marcu 1973 r. załamał się system z Bretton Woods, a 3 kwietnia 1973 r. utworzono Europejski Fundusz Współpracy Walutowej

(zaplanowany przez Wenera). Europejską jednostkę rozrachunkową, przyjmującą formę koszyka walut państw EWG, utworzono 13 marca 1975 r. (WIERZBA 2003, s. 41).

Kolejny ważny etap na drodze europejskiej unii walutowej to utworzenie 5 grudnia 1978 r. Europejskiego Systemu Walutowego (ESW). Głównym celem ESW była: - stabilizacja kursów walut krajów członkowskich, - koordynacja polityki pieniężnej, ekonomicznej i budżetowej w Europie Zachodniej – krajów „dwunastki” (Belgia, Dania, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Niemcy, Portugalia, Wielka Brytania i Włochy). Działalność ESW była oparta na trzech zasadach: - stałe kursy walutowe, okresowo korygowane, - podział kosztów interwencji kursowych, - rozwój współpracy między krajami - członkami ESW. Na ESW składały się następujące elementy: europejska jednostka walutowa ECU (European Currency Unit - zastąpiła europejską jednostkę rozliczeniową UCE), mechanizm kursów walutowych oraz mechanizmy kredytowe. Liczba krajów członkowskich ESW, jak i wartość ich walut w koszyku, zmieniały się w czasie; ostatnia zmiana dokonała się 21 września 1989 r. (GRZESIAK 2004, s. 41-53).

Prawie 20-letni okres istnienia Europejskiego Systemu Walutowego, mimo słabości okazał się dość skuteczny w dążeniu do zachowania stabilnych kursów walut i zbliżenia do siebie stóp procentowych w krajach EWG. W czerwcu 1988 Rada Europejska potwierdziła dążenia do stopniowej realizacji Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW). Realizację poszczególnych etapów dochodzenia do UGW Rada powierzyła komitetowi, w skład którego wchodziłi prezesi banków centralnych „dwunastki” oraz cztery osoby niezależne, a przewodniczył mu ówczesny przewodniczący Komisji Europejskiej Jacques Delors. Raport Delorsa o utworzeniu Unii Gospodarczej i Walutowej ogłoszono 17 kwietnia 1989r., a zatwierdzono 26-27 czerwca 1989 r. w Madrycie przez Radę Europejską. Koniecznym, według raportu, było utworzenie Europejskiego Systemu Banków Centralnych ESBC. ESBC byłby niezależny od rządów, a jego główny cel to osiągnięcie stabilności cen. Jednocześnie wskazywano na wprowadzenie wspólnego pieniądza – euro (MAZUR, MAZUR 2007, s. 256-260).

Traktat o Unii Europejskiej podpisano 7 lutego 1992 r. w Maastrich (Dz.U. UE C 2006, nr 321E). Przyjęto w nim propozycje zawarte w raporcie Delorsa. Był zapowiedzią utworzenia Unii Gospodarczej i Walutowej UGW, Europejskiego Systemu Banków Centralnych ESBC i Europejskiego Banku Centralnego EBC. Rozważano w nim następujące postanowienia:

- ustanowienie wspólnego pieniądza, - określenie 3 etapów powstawania UGW, - przyjęcie niezależności narodowych banków centralnych, - wprowadzenie wspólnego pieniądza do obiegu. Plan komitetu tzw. plan Delorsa uwzględniał realizację Unii Gospodarczej i Walutowej w kolejnych trzech etapach:

- I etap tworzenia UGW trwał od 1 lipca 1990 r. do 31 grudnia 1993 r. Zniesiono wtedy prawie wszystkie ograniczenia w przepływie kapitału (także towarów, usług, ludzi) pomiędzy państwami – członkami UE. Zadania określone w decyzji Rady z dnia 12 marca 1990 r. powierzono Komitetowi Prezesów banków centralnych państw członkowskich Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. Polegały one na opiniowaniu polityki pieniężnej państw członkowskich oraz jej koordynacji w celu osiągnięcia stabilności cen. Komitet Prezesów jako pierwszy krok wskazał kwestie najpilniejsze do rozstrzygnięcia, sporządzenie planu prac do końca 1993 oraz określenie zakresu obowiązków istniejących podkomisji i specjalnie powołanych grup roboczych.

W celu realizacji drugiego i trzeciego etapu UGW znowelizowano Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą (traktat rzymski) i zmieniono jego tytuł na Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (Dz.U. UE C 2006, nr 313E). W tym celu w 1991 r. odbyła się konferencja międzyrządowa poświęconą UGW. Traktat o Unii Europejskiej uzgodniono w grudniu 1991r., podpisano w Maastricht 7 lutego 1992, a ratyfikowano 1 listopada 1993 (Dz.U. UE C 2006, nr 321E).

- II etap tworzenia UGW to 1 stycznia 1994 - 31 grudnia 1998 r. to ustanowienie Europejskiego Instytutu Walutowego (EIW) i Europejskiego Banku Centralnego (EBC) we Frankfurcie nad Menem (zgodnie z harmonogramem zawartym w Traktacie o Unii). Europejski Instytut Walutowy (prezesem zostaje Alexandre Lamfalussy, były dyrektor naczelny Banku Rozrachunków Międzynarodowych) koordynuje politykę pieniężną krajowych banków centralnych w całej UE oraz czyni przygotowania do wprowadzenia wspólnej waluty. Na forum EIW odbywały się konsultacje oraz wymiany poglądów i informacji o polityce pieniężnej. Określano również regulacyjne, organizacyjne i logistyczne ramy realizacji zadań ESBC na trzecim etapie UGW. EIW nie odpowiadał za prowadzenie polityki pieniężnej w Unii Europejskiej (była w gestii władz krajowych) i nie przeprowadzał interwencji walutowych. Do zadań EIW należało:

- wzmacnianie współpracy banków centralnych i koordynacji polityki pieniężnej,

- przygotowania do ustanowienia Europejskiego Systemu Banków Centralnych (ESBC). Prowadzenie wspólnej polityki pieniężnej i wprowadzenie wspólnej waluty było trzecim etapem tworzenia UGW.

W grudniu 1995 Rada Europejska uzgodniła nazwę nowej waluty europejskiej – euro, która miała być wprowadzona na początku trzeciego etapu tj. 1 stycznia 1999. W oparciu o szczegółowe propozycje opracowane przez EIW ogłoszono wstępny harmonogram przechodzenia na euro. EIW ponadto miał przeprowadzić prace przygotowawcze w zakresie przyszłych relacji monetarnych i kursowych pomiędzy strefą euro a pozostałymi krajami Unii. W grudniu 1996 EIW przedstawił Radzie Europejskiej:

- raport, na podstawie którego powstała uchwała Rady w sprawie zasad i podstawowych elementów nowego mechanizmu kursowego,
- wybrany projekt serii banknotów euro, które miały wejść do obiegu 1 stycznia 2002.

W celu uzupełnienia i uściślenia postanowień Traktatu o UGW Rada Europejska przyjęła w czerwcu 1997 r. pakt stabilności i wzrostu. Składał się on z dwóch rozporządzeń, a jego dopełnieniem i rozszerzeniem była deklaracja Rady przyjęta w maju 1998 r., znowelizowana następnie w 2005 r. i 2011 r.

Rada Unii Europejskiej (w składzie szefów państw lub rządów) 2 maja 1998 jednogłośnie zdecydowała, że warunki uczestnictwa w trzecim etapie UGW i wprowadzenia wspólnej waluty z dniem 1 stycznia 1999 r. spełniły: Belgia, Niemcy, Hiszpania, Francja, Irlandia, Włochy, Luksemburg, Holandia, Austria, Portugalia i Finlandia. Dokonano wówczas wyboru kandydatów na członków Zarządu Europejskiego Banku Centralnego (EBC). Ministrowie finansów państw członkowskich, wraz z prezesami banków centralnych tych państw oraz Komisją Europejską i EIW w maju 1998 r. uzgodnili, że nieodwołalne kursy wymiany walut krajowych na euro zostaną określone na podstawie ich aktualnych kursów centralnych w mechanizmie kursowym ERM.

Europejski Bank Centralny (EBC) rozpoczął swoją działalność 1 czerwca 1998 r. Nastąpiły wówczas nominacje prezesa, wiceprezesa oraz czterech pozostałych członków Zarządu EBC. W tym dniu dobiegła końca działalność Europejskiego Instytutu Walutowego i uległ on likwidacji. Od momentu powstania EBC zajmuje się systemem bankowości centralnej strefy euro, a konkretnie - polityką pieniężną krajów, należących do unii walutowej. Europejski System Banków Centralnych (ESBC) powstał 1 czerwca 1998r. jako forma współpracy między EBC i bankami centralnymi wszystkich państw

członkowskich UE. Siedziba EBC znajduje się we Frankfurcie nad Menem. Na miejsce swojej nowej siedziby EBC wybrał teren otaczający Grossmarkthalle (gdzie dawniej mieścił się miejski targ hurtowy). Po zakończeniu budowy w listopadzie 2014 r. EBC przeniósł się do nowoczesnego, zaprojektowanego zgodnie z zasadami równowagi środowiskowej obiektu, który spełnia specyficzne wymagania banku centralnego. Aktualnie prezesem EBC jest Włoch - Mario Draghi. Do głównych zadań EBC należy: - zastąpienie walut krajowych grupy suwerennych państw wspólną walutą, - wytyczenie polityki pieniężnej powstającej wówczas strefy euro.

III etap UGW rozpoczął się 1 stycznia 1999 r. tj. z chwilą wprowadzenia wspólnego pieniądza. Zaczęły wówczas obowiązywać nieodwołalne kursy wymiany na euro walut pierwszych jedenastu państw członkowskich, które utworzyły unię walutową, a Europejski Bank Centralny otrzymał kompetencje do prowadzenia wspólnej polityki pieniężnej. 1 stycznia 2001 r. liczba państw członkowskich uczestniczących w unii walutowej wzrosła do dwunastu – Grecja, 1 stycznia 2007 r. do trzynastu - Słowenia, 1 stycznia 2008 r. do piętnastu - Cypr i Malta, 1 stycznia 2009 r. do szesnastu - Słowacja, 1 stycznia 2011r. do siedemnastu - Estonia, a 1 stycznia 2014 r. do osiemnastu - Łotwa. W momencie przystąpienia tych krajów do strefy euro ich banki centralne automatycznie stały się częścią Eurosystemu. Aby wejść do strefy euro, każdy z 18 krajów musiał spełnić kryteria konwergencji (GRZESIAK 2004, s. 41-53), (WIERZBA 2006, s. 1-31).

1.2. Cele i zadania Europejskiego Banku Centralnego, Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Eurosystemu

Zadania Europejskiego Systemu Banków Centralnych (ESBC) i Eurosystemu są określone w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, a wyszczególnione w Statucie Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego. Statut stanowi protokół do Traktatu. W Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. UE C83 z 30.03.2010) zwykle mówi się o ESBC, a nie o Eurosystemie. Traktat ten sporządzono wychodząc z założenia, że docelowo wszystkie państwa członkowskie UE mają wprowadzić euro. Dopóki wszystkie państwa członkowskie UE nie wprowadzą euro, będzie istniał podział na Eurosystem i ESBC. Efektywność polityki monetarnej, jak również jej skuteczność decyduje o pomyślnej realizacji celów państwa w sferze stabilizacji inflacji i produktu. W większości krajów politykę monetarną w celu zapewnienia stabilności cen prowadzą banki centralne. Umożliwia to: sterowanie podażą

pieniądza, stopami procentowymi, a niekiedy kursem walutowym (*Mechanizmy...* 2014, s. 72-82), (*Od kryzysu...* 2011, s. 67-76).

Głównym celem Europejskiego Systemu Banków Centralnych, zdefiniowanym w art. 127 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. UE C83 z 30.03.2010), jest utrzymanie stabilności cen”. Stabilność cen jest nie tylko podstawowym celem polityki pieniężnej EBC, ale także jednym z celów Unii Europejskiej. EBC stara się wpływać na gospodarkę, podejmując decyzje o zmianie poziomu podstawowych stóp procentowych i poziomu rynkowych stop procentowych. O stabilności cen Europejskiego Systemu Banków Centralnych stanowi artykuł 105 Traktatu o Unii Europejskiej, zwanego również Traktatem z Maastrich (Dz. U. UE C 2006, nr 321E).

Z faktu utrzymania stabilności cen płyną następujące korzyści:

- zaakcentowane są relatywne ceny towarów i usług, co służy trafnemu podejmowaniu decyzji konsumpcyjnych i inwestycyjnych,
- umożliwiające jest prawidłowe funkcjonowanie rynków wskutek optymalnego wykorzystania zasobów,
- warunkuje wpływ na kształtowanie się rzeczywistych wartości aktywów.

Do podstawowych zadań wykonywanych przez Eurosystem, zgodnie z art. 127 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.U. UE C83 z 30.03.2010), należy:

- określanie form realizacji polityki pieniężnej strefy euro,
- przeprowadzanie operacji walutowych,
- utrzymywanie oficjalnych rezerw walutowych krajów strefy euro oraz zarządzanie tymi rezerwami,
- pomoc w funkcjonowaniu systemów płatniczych.

Wśród pozostałych zadań Eurosystemu wymienia się:

- wyłączone prawo do zatwierdzania emisji banknotów w strefie euro. „Głównym celem Europejskiego Systemu Banków Centralnych jest utrzymanie stabilności cen” (art. 127 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej) (Dz. Urz. C 83 z 2010 r.). Jest to najważniejszy przepis rozdziału, dotyczącego polityki pieniężnej. Traktat uwzględnia nowoczesną myśl ekonomiczną co do roli, zakresu i ograniczeń polityki pieniężnej. Przepis ten określa też podstawy - instytucjonalne i organizacyjne - funkcjonowania bankowości centralnej w unii gospodarczej i walutowej. Rada Prezesów EBC dąży do tego, by w średnim okresie utrzymać inflację około 2%. W celu osiągnięcia głównego celu

Rada Prezesów opiera swoje decyzje na dwufilarowej strategii polityki pieniężnej (*Ponadnarodowa ... 2009, s. 49-50*), (*System instytucjonalny... 2012, s. 399-404*).

Zadania między EBC i krajowymi bankami centralnymi są podzielone. Europejski Bank Centralny prowadzi nadzór nad działalnością krajowych banków centralnych oraz wspomaga harmonizację obsługi obiegu gotówki w strefie euro. Krajowe banki centralne natomiast są odpowiedzialne za funkcjonowanie systemów dystrybucji pieniądza w swoich krajach. Wprowadzenie banknotów i monet do obiegu przez banki umożliwia system bankowy oraz w nieznacznym stopniu sektor detaliczny. EBC, który nie dysponuje odpowiednim zapleczem technicznym (jednostkami dystrybucji i obsługi banknotów, sejfami itp.), nie byłby w stanie i nie mógłby prowadzić takich działań (KASPEROWICZ-STĘPIEŃ 2011, s. 107-113).

Jednym ze statutowych zadań Eurosystemu jest działanie w celu sprawnego funkcjonowania systemów płatności i rozrachunku (art. 127 ustęp 2 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz art. 3 i 22 Statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego). Możliwości realizacji tych zadań przez Eurosystem są następujące:

- dostarczanie rozwiązań w zakresie płatności i rozrachunku papierów wartościowych (obsługuje system wysokokwotowych płatności w euro, a także system umożliwiający transgraniczne użycie zabezpieczeń),
- ustanawia zasady dotyczące nadzoru oraz standardy, dotyczące systemów płatności wysokokwotowych i detalicznych, instrumentów płatniczych, systemów rozliczeniowych i systemów rozrachunku papierów wartościowych oraz niektórych zewnętrznych dostawców usług,
- ustanawia wymogi w zakresie zapewniania ciągłości działania infrastruktur rynkowych i koordynuje ich wprowadzanie,
- monitoruje sytuację rynkową i inicjatywy prawne mające wpływ na nadzór nad infrastrukturami i rozwiązaniami w dziedzinie płatności, rozliczeń oraz rozrachunku papierów wartościowych, a w stosownych wypadkach przedstawia swoje stanowisko w tej sprawie,
- pełni funkcję katalizatora zmian: w dziedzinie systemów płatności działa na rzecz ich efektywnego funkcjonowania, a odnośnie do płatności detalicznych - migracji do jednolitego obszaru płatności w euro (SEPA). Ponadto działa na rzecz efektywnego

funkcjonowania rynku papierów wartościowych poprzez zachęcanie do harmonizacji standardów rynkowych i znoszenia barier integracyjnych.

- zbieranie, we współpracy z krajowymi bankami centralnymi, od władz krajowych lub bezpośrednio od podmiotów gospodarczych informacji statystycznych, koniecznych do wykonywania zadań ESBC (GRZESIAK 2004, s. 46-53).

Eurosystem sprawnie realizuje przez właściwe władze politykę w dziedzinie nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi oraz w dziedzinie stabilności systemu finansowego tj. stabilności finansowej i nadzoru finansowego. Obecny kryzys gospodarczy wykazał duże znaczenie stabilności finansowej w funkcjonowaniu tak systemu finansowego, jak i całej gospodarki. To znaczenie globalnej stabilności finansowej jeszcze wzrasta, gdy obserwuje się wzrost liczby instytucji finansowych działających jednocześnie w kilku krajach, a nawet na kilku kontynentach (NIEDZIELSKI 2007, s. 108-116), (ZALESKA 2013, s. 72-82).

Możliwości obrony przed kryzysem powinny dawać banki, firmy ubezpieczeniowe i inne instytucje finansowe. Są one zobligowane do dbania o własną rentowność i wypłacalność, a także do sprawdzania wiarygodności pożyczkobiorców w celu odpowiedniego zarządzania podejmowanym ryzykiem. Mniejsze znaczenie przypisuje się rozwiązaniom wprowadzanym przez organy władzy w celu zapobiegania lub ograniczania kryzysów. W ramach takich rozwiązań uwzględnia się: - regulacje ostrożnościowe tzn. przepisy, które koniecznie powinny być przestrzegane przez instytucje finansowe celem zapewnienia efektywnego zarządzania ryzykiem i bezpieczeństwa depozytów, jak również to obowiązek ujawniania informacji w celu utrzymania dyscypliny rynkowej, - nadzór ostrożnościowy tj. nadzór nad instytucjami finansowymi, aby przestrzegały przepisów, - przeprowadzanie monitoringu i oceny w celu rozpoznawania słabych punktów oraz określenia ryzyka w systemie finansowym jako całości. Interwencja władz może okazać się niezbędna, gdy mimo wszystkich powyższych rozwiązań instytucje finansowe znajdują się w trudnej sytuacji (*Rynki finansowe ...*2014, s. 175-188), (ZALESKA 2013, s. 99-103).

EBC, w ramach wykonywania zadań Eurosystemu, utrzymuje kontakty robocze z właściwymi instytucjami, organami i forami na poziomie unijnym i globalnym (współpraca międzynarodowa i europejska). Strefa euro odgrywa ważną rolę w gospodarce światowej, a mianowicie: - wytwarza ponad jedną piątą światowego PKB (USA więcej produkują); - jest największym na świecie eksporterem i importerem towarów i usług.

Europejski Bank Centralny ma wystarczające zasoby płynności, aby w razie potrzeby móc przeprowadzić operacje walutowe dzięki rezerwom dewizowym. Owe rezerwy zostały utworzone z aktywów przekazanych przez krajowe banki centralne strefy euro, w momencie gdy rozpoczęto trzeci etap unii gospodarczej i walutowej tj. 1 stycznia 1999 r. Podczas zarządzania rezerwami dewizowymi EBC stosuje następujące kryteria: płynność, bezpieczeństwo i zwrot z inwestycji. Portfel rezerw dewizowych EBC tworzą: dolary amerykańskie, jeny japońskie, złoto i specjalne prawa ciągnięcia. Struktura rezerw zmienia się w czasie; zależy od aktualnej wartości rynkowej zainwestowanych aktywów oraz od prowadzonych przez EBC operacji w walutach obcych i złocie. Zarządzaniem rezerwami w dolarach amerykańskich i jenach japońskich zajmuje się EBC i w jego imieniu – zainteresowane krajowe banki centralne. Krajowe banki centralne mogą wspólnie prowadzić działania operacyjne w tym zakresie. Zazwyczaj krajowe banki centralne zarządzają samodzielnie bądź wspólnie, ale jednym tylko portfelem dolarowym lub jenowym, działając jako przedstawiciele EBC. Podczas sprzedaży złota EBC rygorystycznie przestrzega Umowy banków centralnych w sprawie złota oraz wspólnego oświadczenia w sprawie złota, których jest sygnatariuszem (KASPEROWICZ-STĘPIEŃ 2011, s. 107-113).

Fundusze własne EBC mają generować dochody na pokrycie jego kosztów operacyjnych. Środki z portfela funduszy własnych są inwestowane w aktywa denominowane w euro według kryterium maksymalizacji zysków, z zastrzeżeniem określonych limitów ryzyka. Na ów portfel składają się:

- zainwestowane środki jako odpowiednik opłaconego kapitału EBC,
- kwoty będące w danej chwili w ogólnym funduszu rezerwowym,
- rezerwa celowa na ryzyko kursowe, stopy procentowej i zmian ceny złota (CZAJA-HLINIAK 2008, s. 15-28), (LIPA 2009, s. 122-138).

Statystyka EBC dostarcza niezbędnych danych do wykonywania zadań Europejskiego Systemu Banków Centralnych. Dane są wykorzystywane w szczególności na potrzeby polityki pieniężnej strefy euro, jak również korzysta z nich Europejska Rada ds. Ryzyka Systemowego do prowadzenia nadzoru makroostrożnościowego nad systemem finansowym. EBC dane statystyczne wraz z informacjami dodatkowymi udostępnia uczestnikom rynku i całemu społeczeństwu. W zakresie obowiązków EBC i Komisji Europejskiej (Eurostatu) dotyczących statystyki gospodarczej i finansowej na poziomie Unii Europejskiej uwzględnia się fakt, że:

- EBC jest główną jednostką odpowiedzialną za działalność statystyczną pieniężną i finansową, za statystykę międzynarodowych rezerw Eurosystemu, statystykę nominalnego i realnego efektywnego kursu euro,
- za statystykę ogólnogospodarczą odpowiada Eurostat,
- EBC i Eurostat wspólnie odpowiadają za statystykę dotyczącą bilansu płatniczego, jak również za rachunki finansowe i niefinansowe w rozbiciu pomiędzy sektory instytucjonalne (statystyki EBC są dostępne nieodpłatnie w serwisie internetowym EBC w części Statystyka) (WIERZBA 2006, s. 1-31).

Europejski Bank Centralny jest instytucją ekologiczną. Ochrona środowiska naturalnego, w tym ochrona klimatu (zmiana klimatu, efekt cieplarniany i konieczność zmniejszenia emisji zanieczyszczeń, zmniejszanie emisji CO₂) stała się jedną z głównych zasad polityki Unii Europejskiej. EBC, tak jak i inne organizacje międzynarodowe oraz instytucje publiczne, wprowadza własne strategie ekologiczne. EBC jako instytucja europejska w sposób naturalny działa w perspektywie średnio- i długookresowej, mając świadomość potrzeby zrównoważonego rozwoju i obowiązku przyczyniania się do zachowania równowagi ekologicznej. Systematyczną działalność na rzecz równowagi ekologicznej i poprawiania wyników w dziedzinie ochrony środowiska EBC prowadzi od 2007 r. Dlatego też rozpoczął specjalny program i wprowadził system zarządzania środowiskowego zgodny z unijnym systemem ekozarządzania i audytu EMAS oraz normą ISO 14001. EBC rozważnie korzysta z zasobów naturalnych, zarządza swoimi zasobami w sposób bardziej przyjazny dla środowiska, zwłaszcza dzięki podnoszeniu świadomości ekologicznej pracowników i kadry zarządzającej. Zachęca również inne podmioty do odpowiedzialności ekologicznej i społecznej (MAZUR, MAZUR 2007, s. 178-182).

Akty prawne ESBC i EBC są opublikowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej w podziale według tematu i daty. Są dostępne w 22 językach (wielojęzyczna zawartość). Każdy akt prawny przedstawiony jest wraz ze sprostowaniami, uchylonymi przepisami, odnośnymi innymi aktami EBC i regulacjami wspólnotowymi oraz odpowiednimi innego rodzaju dokumentami, takimi jak np. komunikaty prasowe.

1.3. Struktura organizacyjna Europejskiego Banku Centralnego

Europejski System Banków Centralnych ESBC ma strukturę dwupoziomową (art. 282 ust. 1 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej) (Dz.U. UE C 83 z 30.03.2010) i obejmuje:

- Europejski Bank Centralny EBC,
- narodowe banki centralne krajów członkowskich UE, niezależnie od tego, czy państwa te wprowadziły euro.

Eurosystem (system bankowości centralnej strefy euro) tworzą:

- Europejski Bank Centralny EBC,
- banki centralne tych państw, które przyjęły walutę euro.

Eurosystem wyróżniono w celu przejrzystości europejskiej bankowości w obrębie ESBC.

Eurosystem będzie istnieć dopóty, dopóki wszystkie państwa członkowskie UE nie przystąpią do strefy euro. Podstawowym celem Eurosystemu jest utrzymanie stabilności cen, czyli ochrona wartości euro. Europejski Bank Centralny odpowiada za prowadzenie polityki pieniężnej strefy euro – największej po Stanach Zjednoczonych gospodarki na świecie. Europejski Bank Centralny w skutecznej realizacji wszystkich powierzonych mu zadań w dziedzinie bankowości centralnej kieruje się uczciwością, kompetencją, efektywnością i przejrzystością. Strefę euro tworzą państwa UE, które wprowadziły euro (GRZESIAK 2004, s. 73-80).

Podstawą prawną wspólnej polityki pieniężnej jest

- Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (Dz.U. UE 306 z 17 grudnia 2007 r.),
- Statut ESBC i EBC. EBC i Europejski System Banków Centralnych (ESBC) powstały na mocy statutu 1 czerwca 1998 r. EBC jako kluczowa instytucja Eurosystemu i ESBC, współpracuje z krajowymi bankami centralnymi przy realizacji powierzonych im zadań. EBC posiada osobowość prawną w świetle prawa międzynarodowego.

Strategia Europejskiego Banku Centralnego opiera się na dwóch filarach:

- pierwszy filar polega na analizie ekonomiczno-gospodarczej. Analiza oparta jest m. in. na ocenie stanu rozwoju gospodarczego-finansowego, który uwzględnia globalny popyt, politykę fiskalną, warunki na rynku pracy oraz rynku kapitałowym, rynki finansowe, kursy walutowe, zmiany w bilansie płatniczym. Pierwszoplanowe znaczenie czynnika pieniężnego w procesie inflacji uwidacznia się w przyjęciu przez EBC wartości odniesienia. Wartość odniesienia została przyjęta na poziomie, odpowiadającym utrzymaniu stabilnych cen; przyjęto stabilne ceny jako wzrost zharmonizowanego indeksu cen konsumpcyjnych w strefie euro na poziomie niższym niż 2% w skali roku.
- drugi filar to analiza monetarna - czynników ekonomicznych i finansowych (ilościowych i jakościowych), w szczególności o charakterze krótkoterminowym. Rozpatrywane są oddziaływania między popytem i podażą dóbr, usług i pracy. W ramach drugiego filaru są

analizowane takie wskaźniki jak: cen, kosztów, warunków produkcji i popytu, warunków podaży, dotyczące obrotów płatniczych poza krajem (WIERZBA 2003, s. 81-86).

Zgodnie z art. 8 Statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego, powyższe instytucje są kierowane przez organy decyzyjne EBC:

- Radę Prezesów,- Zarząd, - Radę Ogólną GRZESIAK 2004, s. 53-57), (*Od kryzysu...* 2011, s. 86-100), WIERZBA 2003, s. 54-57).

Rada Prezesów EBC zwana też Radą Zarządzającą jest organem statutowym. Formułuje politykę pieniężną w obrębie strefy.

W skład Rady Prezesów wchodzi: - sześciuosobowy Zarząd EBC, - prezesi banków centralnych wszystkich krajów strefy euro.

Członkowie Rady Prezesów, piastują urząd przez długi czas, a członkowie Zarządu tylko przez jedną kadencję. Ustalone zasady traktują o nieusuwalności prezesów krajowych banków centralnych i członków Zarządu EBC:

- kadencje prezesów krajowych banków centralnych wynoszą co najmniej pięć lat, a kadencje członków Zarządu EBC osiem lat (bez możliwości ponownego powołania),
- odwołanie prezesów krajowych banków centralnych oraz członków Zarządu EBC może nastąpić tylko w przypadku niezdolności do spełniania obowiązków lub ważnego uchybienia,
- wszelkie spory w powyższym zakresie rozstrzyga Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

W zakresie działalności Rady Prezesów uwzględnia się:

- podejmowanie decyzji dotyczących celów monetarnych, podstawowych stóp procentowych i wielkości rezerw w Eurosystemie oraz uchwalanie wytycznych dotyczących wykonania tych decyzji,
- w związku z nadzorem bankowym - uchwalanie decyzji dotyczących aktów prawnych, na mocy których podejmowane są decyzje nadzorcze, oraz uchwalanie projektów decyzji przedstawianych przez Radę ds. Nadzoru.

Posiedzenia Rady Prezesów odbywają się w siedzibie EBC we Frankfurcie nad Menem. Konferencję prowadzi prezes EBC wraz z wiceprezesem. Na pierwszym posiedzeniu w miesiącu Rada ocenia sytuację gospodarczą i monetarną celem podjęcia decyzji w sprawie polityki pieniężnej na dany miesiąc; na drugim posiedzeniu Rada omawia głównie kwestie związane z pozostałymi zadaniami i obszarami odpowiedzialności EBC oraz Eurosystemu. Działalność w ramach funkcji nadzorczej

EBC jest rozdzielona od polityki pieniężnej, dlatego też zadania związane z nadzorem są omawiane na osobnych posiedzeniach. W posiedzeniach Rady Zarządzającej osobiście uczestniczą prezesi banków centralnych poszczególnych państw. Decyzje odnośnie polityki pieniężnej zapadają większością głosów, z decydującym głosem prezesa banku centralnego UE. Decyzje w sprawie polityki pieniężnej są szczegółowo omawiane na konferencji prasowej organizowanej bezpośrednio po pierwszym posiedzeniu w miesiącu (*System instytucjonalny...* 2012, s. 384-394).

Zarząd spełnia funkcję wykonawczą - współpracuje z bankami centralnymi krajów strefy euro oraz wdraża w życie ustaloną przez Radę Prezesów politykę monetarną.

W skład Zarządu wchodzi:

- prezes, - wiceprezes, - czterech członków. Wszyscy członkowie są mianowani przez Radę Europejską, stanowiącą większością kwalifikowaną.

Zgodnie ze statutem do obowiązków Zarządu należy:

- przygotowywanie posiedzeń Rady Prezesów,
- realizacja polityki pieniężnej strefy euro zgodnie z wytycznymi i postanowieniami Rady Prezesów oraz przekazywanie niezbędnych instrukcji w tym zakresie krajowym bankom centralnym strefy euro,
- zarządzanie bieżącą działalnością EBC,
- wykonywanie określonych uprawnień przekazanych Zarządowi w drodze delegacji przez Radę Prezesów, w tym uprawnień o charakterze regulacyjnym.

W skład Rady Ogólnej wchodzi: - prezes EBC, - wiceprezes EBC, - prezesi krajowych banków centralnych 28 państw członkowskich UE. Innymi słowy, w Radzie Ogólnej zasiadają przedstawiciele 19 krajów strefy euro oraz kraje spoza tej strefy. Radę Ogólną można uznać za organ tymczasowy. W posiedzeniach Rady Ogólnej mogą uczestniczyć bez prawa głosu pozostali członkowie Zarządu EBC, przewodniczący Rady UE oraz przedstawiciel Komisji Europejskiej. Ze względu na to, że nie wszystkie państwa członkowskie UE wprowadziły euro, Rada Ogólna wykonuje te z zadań przejętych od Europejskiego Instytutu Walutowego, których kontynuacja na trzecim etapie unii gospodarczej i walutowej jest obowiązkiem EBC. Rada Ogólna jednoczy Eurosystem z bankami centralnymi krajów spoza strefy euro. Rozwiązanie Rady nastąpi wraz z przyjęciem przez państwa należące do UE wspólnej waluty euro.

Rada Ogólna uczestniczy w:

- działaniach doradczych EBC,

- gromadzeniu informacji statystycznych,
- opracowywaniu raportu rocznego EBC,
- określaniu zasad ujednoczenia procedur rachunkowych i sprawozdawczych stosowanych przez krajowe banki centralne,
- działaniach związanych z określeniem klucza subskrypcji kapitału EBC (poza działaniami określonymi w traktacie),
- ustalaniu warunków zatrudnienia personelu EBC,
- czynnościach związanych z nieodwołalnym ustaleniem kursów wymiany na euro walut państw członkowskich objętych derogacją.

Zgodnie ze Statutem Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego, Rada Ogólna zostanie rozwiązana po wprowadzeniu wspólnej waluty przez wszystkie państwa członkowskie UE (MAZUR, MAZUR 2007, s. 256-260).

W ramach jednolitego europejskiego nadzoru planuje się ująć: EBC, państwa członkowskie strefy euro i pozostałe kraje członkowskie, gdy przystąpią do strefy euro. W skład Rady Nadzoru, utworzonej w ramach EBC, wejdzie przewodniczący, zastępca przewodniczącego, czterech przedstawicieli EBC oraz przedstawiciele organów nadzoru bankowego. Jednocześnie z Radą Nadzoru będzie utworzony panel rewizji. Do jego działań należy przeprowadzanie wewnętrznego przeglądu procedur oraz zgodności z prawem decyzji zapadających na forum Rady Nadzoru. Umieszczenie europejskiego nadzoru bankowego w EBC jest dowodem na to, że wspomniany bank jest organem niezależnym - bez wpływu władz UE i poszczególnych państw, co jest jego zaletą. Jako wady, wskazuje się na rozdźwięk w równocześnie prowadzonej przez EBC polityce monetarnej i nadzorczej (*Mechanizmy...* 2014, s. 82-85).

Rzetelność finansowa i zarządzanie finansami EBC podlegają kontroli. Statut ESBC i EBC przewiduje dwie płaszczyzny kontroli zewnętrznej: - roczne sprawozdania finansowe EBC weryfikuje niezależna firma audytorska (art. 27 ust. 1 Statutu ESBC), - skuteczność zarządzania EBC jest oceniana przez Europejski Trybunał Obrachunkowy (art. 27 ust. 2 Statutu ESBC). Ponadto, w stosunku do EBC obowiązuje unijny program przeciwdziałania nadużyciom finansowym; bank podlega orzecznictwu Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (*Rynki finansowe...* 2014, s. 29-37).

2. Funkcjonowanie Europejskiego Banku Centralnego

Skuteczność działania Europejskiego Banku Centralnego uwarunkowana jest takimi właściwościami jak: niezależność, przejrzystość, przewidywalność i odpowiedzialność.

2.1. Niezależność

(WALSH 2005) definiuje niezależność Banku Centralnego jako uniezależnienie władz monetarnych w prowadzeniu polityki pieniężnej od wpływów rządowych i politycznych. Jednak pełna swoboda w poczynaniach banku centralnego nie jest przewidywalna. GRILLI i in. (1991) wyróżniają niezależność polityczną i ekonomiczną. Niezależność polityczna EBC pozwala na utrzymanie stabilności cen. Zasada niezależności EBC jest zapisana w Traktacie i Statucie. Europejski Bank Centralny i krajowe banki centralne, tak jak i członkowie ich organów decyzyjnych nie mogą zwracać się o instrukcje ani przyjmować żadnych instrukcji od instytucji i organów unijnych, rządów państw członkowskich UE i innych organów. Niezależność ekonomiczna wyraża się przeprowadzaniem przez bank transakcji, pozwalających bankowi na kontrolę polityki pieniężnej. Niezależność polityczna natomiast oznacza zdolność banku do stabilizacji wartości pieniądza bez formalnego i nieformalnego udziału innych podmiotów. Według wskaźnika GMT, EBC charakteryzuje się największą niezależnością (GRZESIAK 2004, s. 25-28), (*Ponadnarodowa...* 2009, s. 67-70).

Traktat z Maastricht gwarantuje niezależność EBC i ESBC w czterech wymiarach: funkcjonalnym, instytucjonalnym, personalnym i finansowym. EBC posiada własny budżet, a jego kapitał jest subskrybowany i opłacany przez krajowe banki centralne strefy euro. Niezależność funkcjonalna wyraża się samodzielnym kształtowaniem i realizacją polityki monetarnej oraz realizacją innych zadań statutowych. Polega na realizacji głównego celu czyli utrzymaniu stabilnego poziomu cen. Zapewnia to stosowanie m. in. właściwych narzędzi polityki pieniężnej, również zakaz finansowania przez EBC i narodowe banki centralne deficytu instytucji i organów Wspólnoty. Niezależność EBC oraz narodowych banków centralnych od instytucji wspólnotowych oraz instytucji państw członkowskich określa się jako niezależność instytucjonalną. Władze UE, jak i krajów członkowskich nie mają prawa ingerencji w działalność powyższych banków. Niezależność personalna traktuje o nieodwołalności członków Zarządu EBC i prezesów narodowych banków centralnych. Członków władz powołuje się na długoletnie kadencje; gwarancją niezależności personalnej są 8-letnie kadencje członków Rady Zarządzającej

EBC oraz min. 5-letnie kadencje prezesów narodowych banków centralnych (odwołanie w sytuacjach określonych przez Statut). Niezależność finansowa EBC to inaczej zdolność do finansowania wydatków dotyczących jego działalności bieżącej oraz inwestycyjnej. Determinuje ona pozostałe rodzaje niezależności. Na finanse banków centralnych nie mają wpływu władze krajowe czy UE. Finanse są wyłączone z budżetu UE. Źródłem kapitału banku są krajowe banki centralne, a dochodu – operacje związane z prowadzeniem polityki pieniężnej (*Polityka gospodarcza...* 2007, s. 213-220), (WIERZBA 2003, s. 45-48).

2.2. Przejrzystość

Zasada przejrzystości ma podstawowe znaczenie, zwłaszcza odnośnie prowadzonej polityki pieniężnej, według większości banków centralnych, w tym EBC. Jako sprawę priorytetową EBC uważa skuteczne porozumienie z opinią publiczną. Powyższa zasada oznacza, że wszelkie ważne informacje na temat strategii, ocen i decyzji w sprawie prowadzonej polityki, a także dotyczące procedur, bank centralny przedstawia rynkom i opinii publicznej w sposób otwarty, zrozumiały i we właściwym czasie. Właściwe zrozumienie przez opinię publiczną czyni politykę pieniężną prowadzoną przez EBC bardziej wiarygodną i skuteczną. Ponadto, zasada przejrzystości oznacza, że EBC otwarcie objaśnia sens powierzonych mu zadań i otwarcie przedstawia cele swojej polityki. Przejrzystość polityki pieniężnej inaczej zwana transparentnością przejawia się możliwością dostępności do następujących informacji: kierunki polityki pieniężnej, podjęte decyzje, kształtowanie się wielkości monetarnych, uwzględniających inflację dla zainteresowanych podmiotów (*Polityka gospodarcza...* 2007, s. 217-219). EIJJFINGER i GERAATS (2002) wyodrębniają przejrzystość: polityczną, ekonomiczną, procedury, polityki i operacyjną:

- przejrzystość polityczna to deklarowanie celów polityki pieniężnej w sposób formalny i zgodnie z hierarchią, to również kwantyfikacja celu oraz określone ramy współpracy między rządem a bankiem;
- przejrzystość ekonomiczna polega na publicznej dostępności dotyczących polityki pieniężnej czyli podaży pieniądza, inflacji, bezrobocia, PKB i in., uwzględnia również upublicznianie modelu makroekonomicznego, jak i systematyczne publikowanie własnych prognoz na temat inflacji, PKB;

- przejrzystość procedury obejmuje upublicznienie reguły i strategii polityki pieniężnej, polega też na ujawnieniu relacji z obrad oraz sposobu podjęcia decyzji odnośnie głównego instrumentu;

- przejrzystość polityki to bezzwłoczne ogłaszanie decyzji związanych z głównym instrumentem lub celem, to także argumentowanie podjętych decyzji, upublicznienie kierunków przyszłej polityki;

przejrzystość operacyjna stanowi o regularnej ocenie realizacji celu operacyjnego polityki, dostarczaniu informacji o szokach makroekonomicznych oraz o regularnej ocenie skutków polityki z uwzględnieniem celów makroekonomicznych (MAZUR, MAZUR 2007, s. 47-48).

Wiarygodność EBC jest budowana wskutek klarownych wypowiedzi na temat powierzonych mu zadań i możliwości ich realizacji. Gdy opinia publiczna będzie pewna możliwości i woli EBC w realizacji powierzonych mu zadań, oczekiwania cenowe będą stabilne. Umożliwiają to systematyczne komunikaty dotyczące dokonywanej przez bank centralny oceny sytuacji gospodarczej. Duże znaczenie ma również rzetelna informacja na temat możliwości polityki pieniężnej oraz o jej ograniczeniach. EBC z determinacją stosuje zasadę przejrzystości, co jest gwarancją konsekwencji w podejmowaniu decyzji i przedstawianiu wyjaśnień w sprawie prowadzonej polityki. Opinia publiczna ma możliwość wglądu w działania dotyczące polityki pieniężnej, co obliuguje organy decyzyjne do dobrego wypełniania udzielonego im mandatu (GRZESIAK 2004, s. 92-94).

Obowiązki sprawozdawcze EBC polegają na tym, że zgodnie ze statutem ESBC Europejski Bank Centralny powinien publikować kwartalne raporty z działalności ESBC oraz tygodniowe skonsolidowane sprawozdania finansowe. EBC wydaje także Raport Roczny nt. działalności ESBC oraz polityki pieniężnej w roku ubiegłym i bieżącym. Odbiorcami Raportu jest Parlament Europejski, Rada UE, Komisja Europejska i Rada Europejska. Ponadto EBC wydaje wiele innych publikacji dotyczących swoich zadań. Parlament Europejski - instytucja wybierana przez obywateli UE, ma wiodącą rolę w rozliczaniu EBC z jego działań. Prezes EBC raz na kwartał, podczas wystąpień przed Komisją Gospodarczą i Monetarną Parlamentu (ECON), regularnie zdaje sprawozdanie z polityki pieniężnej i innych zadań EBC. Pozostali członkowie Zarządu EBC również występują przed Parlamentem i omawiają konkretne zagadnienia. Pisemne odpowiedzi na pytania posłów są publikowane w Dzienniku Urzędowym oraz w serwisie internetowym EBC. Jednocześnie, prezes EBC przedstawia Raport Roczny na sesji plenarnej Parlamentu (BARAN 2001, s. 66), (*Ponadnarodowa...* 2009, s. 70-72).

2.3. Przewidywalność

EBC w swoich działaniach uwzględnia przewidywalność. Strategia polityki pieniężnej EBC jest ogłaszana publicznie, a informacje dotyczące oceny zmian w sytuacji gospodarczej są podawane regularnie. Umożliwia to rynkom właściwą interpretację reakcji polityki monetarnej na rozwój sytuacji gospodarczej i wstrząsy gospodarcze, a w dalszej perspektywie - dużą przewidywalność dla rynków posunięć w zakresie polityki pieniężnej. W efekcie oczekiwania rynkowe są dokładniej i efektywniej kształtowane. Jeśli reakcje banku centralnego są przewidywalne przez uczestników rynku, są oni w stanie szybko wziąć pod uwagę zmiany polityki pieniężnej w zmiennych finansowych. Powyższe zwiększa skuteczność polityki pieniężnej, skracając pewne procesy wpływające na decyzje inwestycyjne i konsumpcyjne oraz przyspieszając niezbędne korekty gospodarcze (GRZESIAK 2004, s. 80-82).

2.4. Odpowiedzialność

Odpowiedzialność (demokratyczna) pojmowana jako obowiązek rozliczania się przez bank centralny ze swoich działań jest swoistą przeciwwagą dla jego niezależności. Zasada niezależności banku centralnego stała się nieodłącznym elementem systemu polityki pieniężnej. Decyzja o nadaniu bankowi centralnemu niezależności, według różnych teorii ekonomicznych, sprzyja utrzymaniu stabilności cen. Jednak mimo posiadanej niezależności w wypełnianiu zadań, Europejski Bank Centralny jako instytucja pełniąca funkcje publiczne powinna rozliczać się ze swoich działań przed obywatelami i demokratycznie wybranymi przedstawicielami. Za rzetelnością w traktowaniu własnej odpowiedzialności przemawia fakt, że EBC przedstawia swoje sprawozdania nie tylko w formie obowiązkowych publikacji, ale również wydaje Biuletyn Miesięczny (zamiast kwartalnego sprawozdania). Ponadto, członkowie Rady Prezesów podczas publicznych wystąpień wypowiadają się na tematy społeczne. Natomiast na comiesięcznych konferencjach prasowych (po pierwszym posiedzeniu Rady Prezesów) prezes i wiceprezes EBC przedstawiają dokładną analizę nt. sytuacji gospodarczej, powodów decyzji EBC w kwestii polityki pieniężnej. Z zadań nadzorczych EBC ma obowiązek rozliczania się (BARAN 2001, s. 66), (GRZESIAK 2004, s. 80-82).

3. Udział Europejskiego Banku Centralnego w procesie integracji europejskiej

Europejski Bank Centralny jako bank centralny drugiej co do wielkości gospodarki na świecie, również jako członek Eurosystemu oraz emitent drugiej pod względem powszechności stosowania waluty światowej, ma duże znaczenie na arenie międzynarodowej. EBC jest jedną z instytucji Unii Europejskiej, lecz z racji swojego niezależnego statusu i specyfiki wykonywanych zadań zajmuje w strukturach instytucjonalnych UE pozycję szczególną. EBC uczestniczy w międzynarodowej współpracy gospodarczej w zakresie zadań nałożonych na Eurosystem. Podstawą udziału EBC we współpracy międzynarodowej są zapisy art. 139 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 i art. 12 ust. 5 Statutu ESBC. Zgodnie z art. 284 Traktatu prezes EBC może brać udział w posiedzeniach Rady Unii Europejskiej, podczas których są omawiane zagadnienia dotyczące celów i zadań ESBC. Prezes EBC jest również regularnie zapraszany na spotkania Eurogrupy (comiesięczne zebrania ministrów finansów strefy euro). Relacje EBC z innymi instytucjami unijnymi są coraz ściślejsze, zwłaszcza od kryzysu gospodarczo-finansowego. Na przykład prezes EBC uczestniczy obecnie w posiedzeniach Rady Europejskiej oraz spotkaniach szefów państw i rządów strefy euro, poruszających ważne dla EBC kwestie.

Ważnym partnerem EBC jest Komisja Europejska - organ stojący na straży traktatów UE i inicjator unijnych aktów prawnych. Kontakty powyższych instytucji są ważne ze względu na udział Komisji w koordynowaniu polityki gospodarczej, monitorowaniu stanu finansów publicznych i zakłóceń równowagi makroekonomicznej oraz przeprowadzaniu oceny stanu konwergencji w państwach członkowskich UE. Przestrzeganie właściwego stosowania wspólnych zasad unijnych komisja egzekwuje za pośrednictwem Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Komisarz do spraw gospodarczych i walutowych oraz euro, jednocześnie jest wiceprzewodniczącym Komisji, może uczestniczyć (bez prawa głosu) w posiedzeniach Rady Prezesów EBC. W posiedzeniach organów UE i strefy euro obok EBC bierze udział również Komisja. Obie instytucje utrzymują kontakty na szczeblu eksperckim (np. w dziedzinie statystyki i systemów płatności) (GRZESIAK 2004, s. 131-140).

EBC jako niezależna instytucja publiczna, ma obowiązek rozliczania się ze swoich działań (nadanych mu przez Traktat) przed Parlamentem Europejskim, wybieranym bezpośrednio przez obywateli Europy. Parlament Europejski ponadto uczestniczy w procedurze mianowania członków Zarządu EBC, opiniując kandydatury

rekomendowane przez Radę UE (art. 283 ust. 2 Traktatu). EBC, w ramach tzw. dialogu makroekonomicznego, zapoczątkowanego przez Radę Europejską w czerwcu 1999 r., jest w kontakcie z unijnymi partnerami społecznymi. Na tym forum EBC może wyjaśniać obrany przez siebie kierunek polityki pieniężnej i tym samym przyczyniać się do zakotwiczenia oczekiwań inflacyjnych, a zarazem czerpać bezpośrednio od partnerów społecznych informacje na tematy interesujące obie strony dialogu.

Europejski Bank Centralny posiada status stałego obserwatora przy Międzynarodowym Funduszu Walutowym MFW. Obie instytucje wymieniają informacje, poglądy i wzajemne oceny, dotyczące polityki pieniężnej strefy euro (EBC jest jedyną stroną uprawnioną do rozmów w tym zakresie). MFW jako niezależna organizacja prowadzi nadzór m.in. nad strefą euro. EBC utrzymuje szerokie kontakty dwustronne m.in. z bankami centralnymi całego świata. W ramach współpracy następuje wymiana doświadczeń i dobrych praktyk (EBC prowadzi ponadto szkolenia dla pracowników innych banków centralnych). Przyczynia się to do zwiększania profesjonalizmu, efektywności, niezależności i przejrzystości działań tychże banków. Jednocześnie zapewnia, w skali globalnej, stabilność monetarną i finansową (GRZESIAK 2004, s. 131-140), (WIERZBA 2003, s. 57-63).

4. Podsumowanie

Europejski Bank Centralny (EBC) jest jedną z najważniejszych instytucji na światowej scenie gospodarczo-finansowej. O podstawach prawnych i organizacyjnych związanych z bankowością centralną, unią walutową i Unią Europejską stanowi traktat podpisany 7 lutego 1992 r. w Maastrich. Zgodnie z jego postanowieniami 1 czerwca 1998 r. rozpoczął swoją działalność Europejski Bank Centralny EBC, również Europejski System Banków Centralnych ESBC. W przeciągu wspomnianego szesnastolecia Eurosystemu wprowadzono euro - najpierw w formie elektronicznego środka płatniczego, a 1 stycznia 2002 r. do obiegu weszły banknoty i monety euro. Wprowadzenie wspomnianej waluty było ważnym wydarzeniem minionego stulecia, co stanowiło podwaliny pod ukonstytuowanie się współczesnej europejskiej tożsamości. Obecnie omawiana waluta jest używana na obszarze już ponad połowy państw członkowskich UE. Euro spełnia rolę stabilizującą i jednocześnie stymulującą gospodarkę państw Wspólnoty. Strefa euro jest integralną częścią gospodarki światowej i jej aktualna oraz przyszła sytuacja zależy od koniunktury międzynarodowej. Stan gospodarki światowej w znacznej mierze determinuje stabilność finansową i zarazem dobrobyt w strefie euro. Z kolei sytuacja gospodarcza i polityka w strefie euro np. wymiana handlowa, stopy procentowe, przepływy kapitałowe, kursy walutowe kształtują gospodarkę światową.

Wspólny pieniądz europejski - Euro integruje państwa, które go przyjęły, nie tylko w powyżej wspomnianym aspekcie gospodarczym, ma również swój wymiar historyczny i kulturowy.

Bibliografia

- BARAN K. 2001. *Niezależność Europejskiego Systemu Banków Centralnych a odpowiedzialność demokratyczna*. Wspólnoty Europejskie, 9(121): 66.
- BRÓZDA D. 2011. *Precedura podejmowania decyzji w Europejskim Banku Centralnym i Systemie Rezerwy Federalnej*. W: BEDNARCZYK J.L., PRZYBYLSKA-KAPUŚCIŃSKA W. (red.) *Od kryzysu do ożywienia. Dylematy współczesnej polityki finansowej*. CeDeWu Sp. z o.o., Warszawa.
- CZAJA-HLINIAK I. 2008. *Narodowy Bank Polski na tle Europejskiego Systemu Banków Centralnych*. Studia Prawnicze, 15-28.
- GRABIA T. 2011. *Reakcje wybranych banków centralnych w Europie na zmiany inflacji i bezrobocia*. W: BEDNARCZYK J.L., PRZYBYLSKA-KAPUŚCIŃSKA W. (red.) *Od kryzysu do ożywienia. Dylematy współczesnej polityki finansowej*. CeDeWu Sp. z o.o., Warszawa.
- EIJFFINGER S., GERAATS P. 2002. *How transparent are Central Banks*. Centre for Economic Policy Research Discussion Paper.
- GRILLI V., MASCIANDRO D., TABELLINI G. 1991. *Political and Monetary Institutions and Public Finance Policies in the Industrial Economies*. Economic Policy, 13: 341-392.
- GRZESIAK M. 2004. *Europejski Bank Centralny*. Wyd. Marszałek, Toruń.
- KASPEROWICZ-STĘPIEŃ A. 2011. *Działania Eurosystemu na rzecz zapewnienia stabilności finansowej*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, 875: 107-113.
- KNEPKA T. 2014. *Rola Europejskiego banku Centralnego w jednolitym mechanizmie nadzorczym w Unii Europejskiej*. W: KALINOWSKI M., PRONOBIS M. (red.) *Rynki finansowe i gospodarka w warunkach zmiennej koniunktury*. Wyd. WSB, Gdańsk.
- LIPA A. 2009. *Polityka monetarna Europejskiego Banku Centralnego a ceny aktywów*. Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, 95: 122-138.
- MAZUR D.M., MAZUR M.J. 2007. *Europejski Bank Centralny a rozszerzenie Unii Europejskiej*. Wyd. Oświatowe Fosze, Rzeszów.
- Mechanizmy funkcjonowania strefy euro*. 2014. KOWALEWSKI P. (red.). NBP, Warszawa.
- MURDZEK P. 2009. *Polityka monetarna a cykl koniunkturalny*. W: NOGA M., STAWICKA M.K. (red.) *Ponadnarodowa i narodowa polityka monetarna na świecie*. CeDeWu Sp. z o.o., Warszawa.
- NIEDZIELSKI B. 2007. *Instrumenty polityki pieniężnej stosowane przez EBC w ramach strefy euro*. Forum Europejskie, 13: 108-116.

- NOGA M. 2007. *Komunikacja banków centralnych z otoczeniem a realizacja polityki pieniężnej na przykładzie NBP*. W: KOPYCIŃSKA D. (red.) *Polityka gospodarcza państwa*. Print Group, Szczecin.
- REWIZORSKI M. 2012. *Europejski Bank Centralny jako centrum stabilizacji gospodarczo-walutowej Unii Europejskiej*. W: REWIZORSKI M., PRZYBYLSKA-MASZNER B. (red.) *System instytucjonalny Unii Europejskiej po traktacie z Lizbony. Aspekty polityczne i prawne*. Difin, Warszawa.
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana)*, Dz.U. UE C83 z 30. 03. 2010.
- Traktat o Unii Europejskiej z 7 lutego 1992 r.*, Dz.U. UE C 2006, nr 321E.
- Traktat Ustanawiający Wspólnotę Europejską z dnia 25 marca 1957*, Dz.U. UE C 2006, nr 313E.
- Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską podpisany w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r.*, Dz.U. UE 306 z 17 grudnia 2007 r.
- WALSH C. 2005. *Central Bank Independence*. New Palgrave Dictionary, www.ideas.repec.com
- WIERZBA R. 2003. *Europejski Bank Centralny*. Twigger, Warszawa.
- WIERZBA R. 2006. *Europejski Bank Centralny. Bankowość Centralna od A do Z*. *Bank i Kredyt*, 37(7): 1-31.
- ZALESKA M. 2013. *Unia bankowa*. Difin, Warszawa.